

nilo v t. zv. sirotinskih svetih, društvih za otroško varstvo, pri mladinskih sodiščih, predvsem pa v zasebnih ustanovah in organizacijah, ki živahno in blagodejno delujejo v najrazličnejših oblikah. Ker je pa tu vsak večji uspeh odvisen največ le od močnih denarnih sredstev, vse te organizacije seveda niti od daleč niso mogle rešiti tega vprašanja, ki postaja od dne do dne bolj pereče, zato nam vlada že nekaj časa obljublja moderen zakon o mladinskem varstvu, ki bi poskrbel poleg drugega tudi za potrebna sredstva. Schreinerjevo poročilo nas hoče seznaniti z vzroki moralne propalosti zanemarjene mladine ter z današnjim stanjem njenega varstva, žal, da v vseh točkah pomanjkljivo. Po dolgem uvodu preide k nepovoljnemu razmerju med šolo in domom, kjer razpravlja (po Kerschensteinerju) najprej o — bojzljivih, — malomarnih, — (vzgojo) posredujočih in — preudarnih starših, potem se pa dotika namena ljudske šole in socialne pedagogike. Tu trdi: Država brani vse naše gmotne in duševne dobrine. Te dobrine nadkriljujejo narodne dobrine. Z njimi se morajo torej meriti in po njih se morajo ceniti tudi narodne dobrine, ki se jim morajo podrežati (str. 31). Za sociologa pač važno razkritje. A marsikateri starši bodo debelo gledali, da g. pisatelj skoro na vsaki drugi strani trdi, da je v prvi vrsti pobožnost staršev pogoj za vzajemno dopolnjevanje in za dobro razmerje šole in doma. Prav tako nikakor ni namen šole in vzgoje, da bi pripravljalo mladino za pobožne vernike te ali one konfesije, vzgajati jo mora za življenje, za koristne člane človeške družbe, tu pa igra pobožnost, prejemanje sv. zakramentov i. t. d. kaj majhno vlogo. Dandanes bi se pač tudi na Slovenskem že lahko tiskala pedagoška razprava brez take primesi in navlake. Nato poroča g. pisatelj o namenu in ustroju deških zavetišč, domov, zaposlovalnic in podobnih naprav, ki niso največje važnosti le za pedagoge, ampak za vsakega narodnega in socialnega delavca. Izvajanja se v svoji abstraktnosti prav nič ne ozirajo na naše domače razmere in potrebe. Mnogo več nam v tem oziru pove celo letošnji sešitek Bežkovega „Občnega vzgojeslovja“, kojega namen je, vprašanje le teoretično razmotrivati. Za oddelkom „Selci in stezosledci“ (Wandervögel und Pfadfinder) govori gosp. pisatelj končno še o „Vojaški pripravi mladine in domovinski vzgoji“. Na dolgo in široko nas prepričuje o njeni potrebi, končno pa pobije ves svoj trud z obširnimi F. W. Foersterjevim citatom.

Tretji del knjige tvori M. Pirčevo „Poročilo o delovanju „Slov. Šol. Matice“ za l. 1915, iz katerega bi sklepali, da je odbor položil pred leti nameravano mladinsko izdajo slov. klasikov ad acta, če ne celo pozabil nanjo. Sicer se nam pa ta obeta sedaj od druge strani. Dimnikovi računski zaključki nam povedo, da je Matično denarno stanje ugodno, njegov imenik društvenikov pa, da ima 761 članov.

Fran Erjavec.

Zastonjkarji. Dobil sem oni dan prav uljudno povabilo, da naj napišem kaj lepega „za dober namen“. Nič ne lažem, da tolike časti in hvale, kakor so mi jo zapeli v tistem pismu, še nisem ne slišal, ne bral nikoli poprej. Te nezasluzene glorie migljajoči repèk pa je bil, da naj pišem zastonj. Nikakšna mila prošnja ni to bila, temveč bilo je trdno pričakovanje, bila je vera v stvar, o kateri je sploh vsak dvom izključen, zoper katero bi vsak upor bil smrten greh. Jaz nisem ne pisal, niti ne odpisal; in prepričan sem, da me zdaj ti botri „dobrega namena“ smatrajo za pusteža brez srca in brez idealov. — Čisto osebno, v hiši, je stvar zame in pač za vsakogar med nami biž odpravljena: prijatelj, če si v sili, ná, še sukno si vzemi! — Ali to je, da stvar ni osebna, temveč da je hudo očitna in da izvira iz nečistih studentev. — Tisti dobrotnik, ki se mu je zdelo naravno in

pravično, da poetje pojejo zastonj zanj in za njegov dobri namen, prav gotovo ni bil poprej stopil v papirnico, v tiskarnico in v knjigoveznico: „Daj mi, o rodoljub, papir zastonj, stavce zastonj, platno zastonj — za dober namen!“ Prav gotovo ni bil stopil k njim, ker je sam natanko občutil, da bi mu ne bili dali ne papirja, ne stavcev, ne platna, temveč vse kaj drugega. K poetom pa je šel in si spotoma ni kar ničesar mislil; šel je; in če si je vendarle kaj mislil, ga je ta misel milo po-božala po srcu ter mu rekla, da opravlja zaslužno delo za narod in za človeštvo sploh. — Ali vse to je le zunanja plat te nevšečne stvari. Poglavitno je, da ta dobrotnik, ki je nameraval uganjati dobrotljivost na stroške poetov in njih umetnosti, ni edini svoje sorte, temveč da je storil nekaj čisto naravnega, razumljivega in navadnega, ravnal zavedno ali nezavedno v zmislu in po šegah svoje in prejšnje dobe. Po šegah svoje in mnogotere prejšnje dobe je ravnal dobrotnik, ko je smatral umetnikovo delo za golo potrato časa, za otroško igračkanje, ki se podá resnim ljudem le ob posebno veselih urah, ob praznikih, godovih in svatbah ter je zatorej očitno znamenje neresnega, izgubljenega, za vsako pametno reč nesposobnega človeka, če se ukvarja z umetnostjo noč in dan, od konca do kraja, in se ne zmeni za nobeno koristno opravilo. Advokat, duhovnik, profesor, uradnik, sploh človek uglednega stanú . . . o, če ob uri, ko ga ne teži peza podnevnega dela, izžgoli pesemco ter jo pošlje med ljudi, je zaslužen delavec za narodovo kulturo in narod mu je hvaležen, bodisi že pesemca kakoršnakoli. Če se mlad človek zamakne v hčerko božjo, pozabi na vse drugo, služi edino le nji ter nazadnje umrje za jetiko in od vsega hudega, je senca, ki gre mimo in ni vredna spoštovanja, bodisi njegovo delo že kakoršnokoli. Tako je sodil oče Bleiweis in tako sodijo še dandanašnji vsi, ki so njegovi pravi dediči; teh dedičev ter njih otrok in vnukov pa je med nami brez števila. Navidez je v taki sodbi in v takim razlikovanju široko zevajoče protislovje. Navidez le! Kajti v resnici je v tem razlikovanju pravo jedro njih naziranja o umetnosti in o duševni kulturi naroda: umetnik ni delavec po svojem stanu in poklicu, umetnina ni delo, ki ga je treba pošteno plačati, kakor vsako drugo delo, temveč umetnik je nekakšne vrste vaški šaljivec, njegovo delo pa je pisana igračka, brez katere pameten človek lahko izhaja. — Toda na tej steni tudi še ni kljuka, na katero je treba obesiti to staro, zakrpano suktnjo. — Duh očeta Bleiweisa je živel tudi v Koseskem in živi v Koseskega dedičih, zastonjkarjih. Po mojih mislih so zastonjkarji hujši grešniki od dobrotnikov. Delavec, ki zavrže svoje delo, ga ponuja brez plačila, tak delavec ne spoštuje svojega dela in res je to njegovo delo ponavadi le toliko vredno, kolikor ga ceni delavec sam. Tako ravnanje nikakor ni osebna stvar zastonjkarja. Z njim pohušuje dobrotnike, ter jim daje potuho v njih nazorih o umetnosti in umetnikih. Obenem pa tudi škoduje resničnim umetnikom, ker spravlja njih pošteno delo ob tržno ceno; nič se ne razlikuje od fabriškega delavca, ki iz ponižnosti, ali pa iz neumnosti dela napol zastonj, dokler ga tovariši po vsej pravici ne vržejo na cesto. — Zastonjkarstvo je eno izmed znamenj nekulture; zato je čas, da mu napravimo konec enkrat za vselej. —

I. C.

